

สงกรานต์ : วันว่าง : รับเทียมดา

สาทร ดิษฐสุวรรณ

เกือบ ๕๐ ปีที่แล้ว ฉันไม่รู้ว่สงกรานต์คืออะไร สำคัญอย่างไร แต่ฉันรู้จักวันว่าง
ทั้งนี้ก็เพราะว่าถึงวันว่างคราใด ฉันได้สนุกกับเพื่อนๆ ทุกที ด้วยการเล่นสาดน้ำ
เข้าใส่กัน หรือไม่กี่สาดน้ำใส่ผู้คนในหมู่บ้านที่ฉันรู้จัก ส่วนคนที่ไม่รู้จกฉันไม่สาดน้ำใส่เขาหรอก
กลัวเขาจะโกรธเอา

การสาดน้ำ คือการตักน้ำใส่ขันแล้วก็วิ่งไล่สาดให้ถูกตัวบุคคลเป้าหมาย อาจจะสาด
แล้วไม่ถูกก็ได้ เพราะผู้ถูกสาดไม่ค่อยมีใครยื่นให้สาดเฉยๆ เขากลัวเสื้อผ้าเขาเปียก ดังนั้น
เขาจะวิ่งหนี การสาดน้ำแล้วไม่ถูกเขาย่อมพอใจในขณะที่คนสาดจะรู้สึกผิดหวัง อย่างไรก็ตาม
เมื่อสาดคนนี้ไม่ถูกก็ไปสาดคนอื่นอีก ย่อมถูกเข้าบ้างเพราะว่าสาดเกือบทั้งวัน

เพื่อนๆ ของฉันบางคนไปตัดไม้ไผ่ทำเป็นกระบอกล่อน้ำแล้วก็เจาะรูไว้ที่ก้นกระบอกล
ให้น้ำออกได้ ส่วนที่ปากกระบอกลก็หาผ้าขี้ริ้วมาพันกับปลายไม้ไผ่อันเล็กๆ ขนาดดินสอด่า
สำหรับดันให้น้ำในกระบอกลพุ่งออกทางรูที่เจาะเอาไว้ ถือเป็นเครื่องมือที่วิเศษมากเพราะฉีดน้ำ
ไปที่ใครๆ ส่วนใหญ่มักจะถูกทั้งนั้นและสามารถกำหนดเป้าหมายได้ เช่น ที่หัว ที่ใบหน้า
เป็นต้น

ผู้ใหญ่บางคนนิยมทำกระบอกลฉีดน้ำให้เด็กๆ ด้วยไม่ยากให้เด็กๆ นำขันน้ำไปเล่น
เพราะขันน้ำหายาก บ้านหนึ่งๆ จะมียันน้ำแค่สองถึงสามใบเท่านั้น ก็ขนาดภาชนะที่ใช้ตักน้ำ
ล้างเท้าที่หัวบันไดบ้านเขาก็ยังใช้พรกหรือกะลามะพร้าวแทนกัน

เมื่อถึงวันว่างพวกผู้ใหญ่เขาจะไปทำบุญที่วัด ไกลบ้าน เด็กๆ ก็จะตามไปด้วย เด็กๆ ไม่ได้ไปทำบุญหรอกเพราะไม่รู้ว่าจะทำอะไร หากแต่ไปเพื่อพบเพื่อน และได้เห็นคนมากๆ รวมทั้งได้ซื้อขนมด้วย ที่สำคัญอาจจะมีน้ำแข็งขาย การกินน้ำแข็งถือว่าโชคดีเป็นที่สุด ทั้งนี้เพราะว่าตามปกติแล้วไม่ค่อยมีขาย ฉันเองเคยได้กินน้ำแข็งมาแล้วหลายครั้ง เช่น คราวไปลากพระกับแม่ คราวไปดูโนราห์แข่งกับแม่และในวันเด็ก แต่ก็นานมาแล้ว น้ำแข็งเป็นน้ำวิเศษเหมือนกัน ทำกับอะไรไม่รู้ เย็นชื่นใจจริงๆ แถมในแก้วน้ำแข็งก็ยังมีน้ำหวาน มีสีต่างๆ และเม็ดแมงลักด้วย ถ้าไม่กลัวแม่มันก็อยากให้แม่ซื้อให้กินมากๆ และกินทั้งวันเลย

เมื่อเสร็จพิธีสงฆ์ ชาวบ้านจะนำน้ำอบไปรดพระพุทธรูป คณะกรรมการวัดจะนำพระพุทธรูปมาวางไว้บนแท่นที่ก่อด้วยปูน น้ำอบนั้นหอมมากจะมีคนนำใส่หม้อใบใหญ่ๆ มาขาย เมื่อมีคนมาซื้อคนขายก็จะตักน้ำอบด้วยขันตักเล็กๆ ส่งให้ บางรายใส่ขวด บางรายใส่ขัน ชาวบ้านจะทยอยไปรดพระพุทธรูปกันทุกคน ฉันเห็นเพื่อนๆ รุ่นราวคราวเดียวกันหลายคนไปชุกตัวอยู่ข้างๆ พระพุทธรูป น้ำอบที่เขารดพระพุทธรูปจึงกระเซ็นไปถูกตัวพวกเพื่อนๆ ของฉันด้วย ฉันเห็นพวกมันส่งยิ้มฟันขาวด้วยความพอใจที่ได้ถูกน้ำอบ ฉันอยากจะไปชุกตัวอยู่ข้างๆ พระพุทธรูปบ้างแต่แม่ไม่อนุญาต

เมื่อรดน้ำพระพุทธรูปด้วยน้ำอบเสร็จแล้วชาวบ้านก็แห่ไปรดตาลวงซึ่งเป็นพ่อท่านในลำดับถัดไป

เพื่อนๆ ของฉันก็วิ่งไปชุกตัวอยู่ข้างๆ พ่อท่านอีก ได้ถูกน้ำอบอีกน่าอัศจรรย์ๆ จากนั้นชาวบ้านก็เริ่มสาดน้ำเข้าใส่กัน ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ตอนนี้นสนุกมากเด็กน้อยบางคนตกใจร้องไห้จ้า คงคิดว่าเกิดการทะเลาะวิวาทกันกระมัง ผู้ใหญ่ต้องคอยปลอบประโลมถึงจะหยุด การสาดน้ำจะสาดกันทั้งที่ในวัดและในหมู่บ้าน

ก็มีบ้างที่มีเรื่องชวนหัวเราะคือ พี่หลวงเปลื้องแกเล่สาดน้ำนางสาวจวบ นางสาวจวบแกกลัวเปียกจึงวิ่งไปนั่งยองๆ อยู่บนหนังวัวที่ปูตากข้าวเปลือกอยู่ พี่หลวงเปลื้องจึงไม่กล้าสาดเพราะกลัวว่าข้าวเปลือกจะเปียก

น้ำสาวจวบแกณลาดที่วิ่งไปอยู่บนหนังวัวที่ใช้ตากข้าว แต่พี่หลวงเปลื้องก็ได้รับรางวัลอย่างงามทีเดียว คือ ขณะที่น้ำสาวจวบกำลังนั่งยองๆ อยู่บนผ้าถุงที่นุ่ง อยู่คงถลกเปิดออก แกจึงได้เห็นของลับของน้ำสาว จวบจนเต็มตาเต็มที่ เห็นเขาลือกันอย่างนั้น

ในตอนเย็นของวันว่าง ฉันเห็นลุงหวางเดินผ่าน หน้าบ้านของเรา แกจะไปธุระที่ไหนก็ไม่รู้ ฉันจึงถามแกว่า วันนี้ได้สาदन้าใครบ้างแล้ว แกตอบว่าได้สาदनหลายคน เหมือนกันแต่ถูกสาดมากกว่า พร้อมกับย้อนถามฉันว่า แล้วมีงละ!! ได้สาดใครบ้าง ฉันตอบว่าได้สาด นายลูกไข่ นายแดง นายมั่ง นายไข่ดำ นายนกเค็ด นายหมาขาว

ก่อนที่แกจะเดินจากไป ฉันถามแกว่า “วันว่าง” คืออะไร ลุงหวางตอบว่าวันว่าง คือ วันที่ทุกคนหยุดทำงาน วันนี้เขาจะไม่ทำอะไรเลย ปล่อยให้เวลาผ่านไปเฉยๆ หนึ่งวัน และเชื่อต่อๆ กันมาว่าถ้าใครทำตัวไม่ให้ง่วงไปทำอะไรเข้าในวันนี้อาจจะประสบเคราะห์กรรม เช่น ขึ้นไปรานกิ่งไม้ แล้วก็ตกลงมาตาย วันว่างคือวันว่าง ต้องว่างต้องไม่ทำอะไรกันทั้งสิ้น

ฉันรู้มาภายหลังว่า วันว่างคือวันสงกรานต์ วันปีใหม่ของคนไทยเราจึงคิดเอาเองว่า เมื่อเริ่มต้นปีใหม่ จึงมีงานบุญ มีสงฆ์น้ำพระพุทธรูป มีสงฆ์น้ำพระผู้ใหญ่ เพื่อเป็นศิริมงคลแก่ชีวิต และสาदनน้ำใส่กันเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง ในชนบทมีวัดมากมาย ดังนั้นชาวบ้าน จึงกำหนดทำบุญว่างไม่ให้ตรงกัน ด้วยเหตุนี้จึงมีการสาदनน้ำกันหลายวัน เช่น เมื่อวานทำบุญว่างที่วัดแดง วันนี้ทำบุญว่างที่วัดเขียว และพรุ่งนี้ทำบุญว่างที่วัดขาว เป็นต้น แม้ตามสำนักสงฆ์หรือศาลากลางบางแห่ง เขาก็กำหนดทำบุญว่างเช่นกัน

การเริ่มต้นปีใหม่ผู้ใหญ่เขาเล่าว่า นางสงกรานต์ ธิดาของท้าวมหาพรหมองค์ใหม่จะหมุนเวียนกันมาเชิญ เคียรท้าวมหาพรหมผู้เป็นบิดา ดังนั้นการทำบุญในวันว่าง จึงหมายถึงการทำบุญปีใหม่และทำบุญต้อนรับ นางสงกรานต์องค์ใหม่ด้วย

ช่วงเวลาไล่เลี่ยกันกับวันว่าง นายลูกไข่ได้มาหา ฉันที่บ้านและถามฉันว่า “คืนนี้มันจะไปรับเทียมดาไหม??” ฉันตอบไปพร้อมกับย้อนถามไปว่า เขาจะรับเทียมดากัน ในคืนนี้หรือ นายลูกไข่ตอบว่า เออ... คืนนี้แหละ ฉันเคย ไปรับเทียมดามาแล้วเมื่อปีที่แล้ว ยังจำบรรยากาศในคืน นั้นได้ เมื่อรู้วาคืนนี้จะมีการรับเทียมดาอีกจึงตั้งใจเป็นพิเศษ และอยากให้ค่าไวๆ ยังไม่ทันค่าคืนนี้ ดวงจันทร์ดวงโต ค่อยๆ เขยิบขยับพันขอบฟ้าทางทิศตะวันออกขึ้นมา ทีละน้อยทีละน้อย เรากินข้าวกันในครัวท่ามกลางแสง ตะเกียงสว่างจ้า เมื่อกินข้าวเสร็จแล้วพ่อกับแม่ก็บอกว่า จะไปรับเทียมดากัน รีบใส่เสื้อและนุ่งกางเกงเอว

ฉันนุ่งกางเกงนักเรียนและใส่เสื้อเก่าๆ ที่ใส่อยู่ ทุกเมื่อเช้าวาน ลำดวน น้องสาวของฉันมันไม่ทำอะไรเลย แต่มันก็ใส่กระชับปั๋งแค่สวมเสื้อที่นำหนูพวงตัดให้ ก็แต่งตัวเสร็จแล้วเหมือนกัน

พ่อหาทางมะพร้าวแห้งมาคาดเข้าเป็นคบบอกว่าเอาไว้จุดช่วงที่เดินผ่านทางเล็กๆ ได้ต้นยางใหญ่ เพราะตรงนั้นมีตมมากมองไม่เห็นทางกลัวจะเหยียบเอางู ซึ่งมีขุกขุม แม่อุ้มลำดวนไว้ที่สะเอว พร้อมกับนำปลาแห้ง ๒ - ๓ ตัว ที่จีสุกแล้วติดมือไปด้วย เอาไปวางบนร้าน สำหรับถวายเทียมดา เมื่อพร้อมแล้วพ่อก็ออกเดินนำหน้า ฉันเดินตรงกลางส่วนแม่เดินตามหลัง เหตุผลที่ฉันเดิน ตรงกลางก็ไม่มีอะไรหรอก ฉันกลัวผีถ้าผีมันหลอก ข้างหน้าก็ต้องเจอกับพ่อก่อนและถ้าหลอกข้างหลัง ก็ต้องเจอกับแม่ ฉันอยู่ตรงกลางย่อมปลอดภัย

ขณะที่กำลังเดินก็คิดถึงเพลงที่นายหมาขาว
ชอบร้องให้ฟังบ่อยๆ ว่า “ไคเดินก่อน ผีโลกอ่อนขวางหน้า
ไคเดินหลัง มุสั้งทะนอง...” นั่นแหละทั้งผีทั้งมุสั้งน่ารัก
เสียเมื่อไหร่.... ล้วนน่ารักทั้งนั้น

ถึงได้ต้นยางใหญ่ พ่อหิบบไม้ขีดไฟออกมา
จากกระเป๋าเสื้อ จุดคบทางมะพร้าวทันทีจนสว่างไว้
เมื่อเดินพ้นตรงนั้นแล้วพ่อก็ดับคบโยนไว้ข้างทางซากกลับ
ค่อยจุดอีกครั้ง

ใกล้ทางสามแพร่ง ข้างๆ วัด มีลานกว้าง
เป็นดินทรายขาวสะอาด มีผู้คนมานั่งอยู่ก่อนแล้วเกือบๆ
๓๐ คน ใครมาถึงก็นำเอาข้าวของที่ติดตัวมาไปวางไว้
บนร้านที่ทำด้วยไม้ไผ่เพื่อถวายเทียนตา เวลานั้นผ่านไป
สักพักหนึ่งผู้คนทั้งหมู่บ้านก็มากันเกือบหมด ของบนร้าน
มีจนล้นถึงขนาดวางไม่ได้ ต้องหาเชือกมาผูกแล้วก็แขวน
ไว้ก็มี

จากนั้นลุงทองจันทร์ ก็ลงมือสวดอะไรก็ไม่รู้
ทำเสียงเหมือนพระสวดมนต์ ทุกคนนั่งเงียบๆ ฉันทามพ่อ
ว่าลุงทองจันทร์ว่าอะไร พ่อกระซิบบอกว่า ทุมทุม
เทวดา เชิญเทวดามาที่ร้าน ฉันทเพิ่งเข้าใจตรงนี้เองว่า
เทียนตา คือ “เทวดา” และเทวดาที่มาในคืนนี้ คือ
“นางสงกรานต์” นั่นเอง

เมื่อลุงทองจันทร์สวดเสร็จแล้ว แกก็พูดตั้งๆ ว่า
ขอให้ลูกหลานทุกๆ คน ไปเก็บข้าวของบนร้านมากินได้
เพราะเทียนตาทำกินเสร็จแล้ว พวกเด็กๆ รีบวิ่งกรูไป
ที่ร้าน ฉันทก็วิ่งเข้าไปเหมือนกันคว้าได้ปลาแห้งจิชของแม่
ได้ ๑ ตัว นำมาเคี้ยวกินทันที และฉีกบางส่วนที่ไม่มีก้าง
ส่งให้ลำดวนกินด้วย

นายไข่ดำ โชคดีมาก มันหิบบได้เหนียวกวน
ที่ห่อด้วยกาบหมากทั้ง ๒ อัน ใครของมันก็ไม่ให้
นายหมาขาวเห็นเช่นนั้น จึงวิ่งไปที่ร้านอีกครั้ง มันด้อมๆ
มองๆ ที่พื้นทรายใต้ร้านสักครู่ก็ตะโกนดังๆ ว่า กูได้
เหนียวกวนเหมือนกัน แต่เมื่อมันแกะกาบหมากออกกิน
มันก็รีบคายทันที พร้อมตะโกนว่า “เคย...เคย.....”

พลงบ้านน้ำลายทั้ง ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ต่างก็หัวเราะ
นายหมาขาวกันทุกคน

สิ้นเสียงหัวเราะ พี่หลวงเพื่อน บาวแมว
นำหมูกลืน พี่เถรหมอน ก็เริ่มสืซอ เป็นเพลงที่ไพเราะ
มากๆ พ่อคว่ำขลุ่ยที่เหน็บเอวมาตอโนนก็ไม้อ้อออกมาเป่า
คลอตามซอ ลุงนกแก้วหาไม้มาตีเคาะจังหวะ ท่ามกลาง
สายลมอ่อนๆ คืนเดือนสวย ฟังาม

ครู่ต่อมา น้ำหลวงนึกซึ่งเมาเืองเืองอยู่นานแล้ว
คงจะทนไม่ไหว แกลุกขึ้นพ้อนรำทำตัวนวลอยู่กลางถนน
แกยักเอวยักไหล่ลอยหน้าลอยตาน่าดูทีเดียว ลุงสงขาเฉ
นั่งอยู่ตรงไหนก็ไม่ทราบ เดินฝ่าฝูงคนออกไปรำ
กับน้ำหลวงนึกด้วย ป้าช้อยตาเหล่ก็ออกไปรำอีกคน
บรรยากาศยิ่งสนุกใหญ่ สายตาของทุกคนจับอยู่ที่คนรำ
บางช่วงเสียงซอกับเสียงขลุ่ยดังโอดโอยโหยหวน
ฟังเหมือนคนกำลังจะขาดใจตาย. ลุงสงขาเฉก็แกล้งทำ
เป็นทรุดร่างลงกับพื้น ผู้ชมบางกลุ่มถึงกับปรบมือกราว

นายหมาขาวเพื่อนของฉันทก็ออกไปรำกับเขา
เหมือนกัน มีเสียงใครก็ไม่รู้ตะโกนขึ้นว่า “ไคตัวนี้แหละ....
ต่อไปคงจะได้พลอยกินน้ำแกงมัน” แต่นายหมาขาว
รำไม่ค่อยสวยหรอกเอาแต่เต้นมากกว่า

คืนนี้ชาวบ้านทุกคนและเทียนตาต่างก็มี
ความสุขจันล้น ดีมากแล้วชาวบ้านค่อยๆ หยอยกลับ
บ้านที่ละคนสองคน ลำดวนหลับแล้วในอ้อมกอดแม่ พ่อ
บอกฉันทว่ากลับบ้านกันเถอะ สงสารน้องที่นอนคุดคู
อยู่นาน ขณะเดินกลับบ้านหุยังแหว่เสียงซอ ฉันทจะต้อง
รออีกนานกว่าจะถึงวันว่างและคืนรับเทียนตา